فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی- فرهنگی، دوره‌ی سوم، شماره‌ی۱، تابستان ۹۳، صفحات ۵۳-۶۷

ارتباط عملکرد خانواده با رفتارهای وندالیستی (خرابکارانه) دانش‌آموزان در شهر جوانرود استان کرمانشاه

طلعت اله یاری[۱]، نامدار حسینی[۲]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۲۵

چکیده:

هدف از انجام این پژوهش کسب شناخت در باره‌ی تأثیر عملکرد خانواده بر میزان بروز رفتارهای خرابکارنه در دانش آموزان دبیرستانی شهر جوانرود از توابع استان کرمانشاه بوده است. روش تحقیق توصیفی هم‌بستگی از نوع میدانی (پیمایشی) است. جمعیت آماری را کلیه‌ی دانش آموزان دختر و پسر دوره‌ی اول، دوم و سوم دبیرستان در شهر جوانرود استان کرمانشاه تشکیل می‌دهد و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۵۷ نفر از آنان به عنوان حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه ای چند مرحله‌ای انتخاب شده‌اند. ابزار گرد آوری داده‌ها پرسش‌نامه استاندارد مک مستر برای عملکرد خانواده و پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته برای رفتارهای وندالیستی است. یافته‌ها نشان می‌دهد میان میزان کلی عمکلرد خانواده و شاخص های سه گانه‌ی آن(ایفای نقش های خانوادگی، حل مشکل و میزان ابراز عواطف در خانواده) با متغیّر میزان بروز رفتارهای وندالیستی ارتباط معکوس وجود دارد. بر اساس نتایج تحلیل رگرسیونی، میزان حل مشکل در خانواده‌ی دانش آموزان با بتای ۰/۷۳۷-، میزان ابراز عواطف در خانواده با بتای ۰/۶۹۲- و میزان ایفای نقش‌های خانوادگی با بتای ۰/۰۶۹ به ترتیب بیش‌ترین سهم را در تبیین متغیّر وابسته رفتارهای خرابکارانه دانش آموزان دارند.

واژه‌های کلیدی: عمکرد خانواده، وندالیسم، نقش‌های خانوادگی، ابراز عواطف، حل مشکل

[۱] - دانشیار مددکاری اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی(نویسنده مسئول) siba۳۴۵@yahoo.com

[۲] - کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی- دانشگاه علامه طباطبایی

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

۱- طرح مسأله

زندگی اجتماعی انسان به وسیله‌ی هنجارها ، قوانین و مقررات اداره می شود. اگر افراد جامعه به قوانین و مقررات و هنجارهای اجتماعی که رفتار آن‌ها را به عنوان مناسب و نامناسب تعریف می کنند، مقیّد نباشند، فعالیت‌های انسان متوقف و یا دچار هرج و مرج می شود. در این جا باید گفت که یکی از مسائلی که زندگی اجتماعی انسان را دچار هرج و مرج می‌کند، انحراف اجتماعی است. انحراف اجتماعی شیوه‌ی رفتاری است که خلاف توافق جامعه است و به این صورت تعریف می‌شود: عدم هم‌نوایی با یک هنجار و یا دسته‌ای از هنجارها که برای اکثر افراد جامعه مورد پذیرش است. از دیدگاه جامعه شناسی انحرافات، انحرافات اجتماعی یک پیوستاری از رفتار است که هم به تخلف از قانون و هم به تخلف از هنجار های اجتماعی و فرهنگی بدون قانون شکنی رسمی ارجاع داده می شود.

تقسیم رفتار انحرافی به بزهکاری و جرم براساس سن فرد انجام می‌شود. به نظر شومیکر[۱] انحرافاتی که بوسیله‌ی جوانانی انجام می شود که هنوز به سن قانونی نرسیده‌اند، بزهکاری نام دارد و جوانانی که این اعمال را مرتکب می‌شوند بزهکار نامیده می‌شوند. در منابع مربوط به انحرافات اجتماعی، خرابکاری به مثابه‌ی نوعی بزه و از انواع جرائم خرد مطرح است (محسنی تبریزی، ۲٦:۱۳۸۳). خرابکاری به معنای تخریب اموال عمومی و خصوصی توسط جوانان و نوجوانان است که یکی ازشایع‌ترین انواع بزهکاری جوانان است. رفتار بزهکارانه یا ضد اجتماعی که تحت عنوان خرابکاری تعریف شده است، شامل تخریب کیوسک‌های تلفن، تابلوهای رانندگی، پاره کردن صندلی اتوبوس و سینما، آسیب رساندن به اموال مدرسه و پارک‌ها و کتابخانه‌های عمومی و غیره است که به عنوان یک مشکل اجتماعی مطرح است. هر چند بک[۲] خرابکاران را بر اساس پاداش مالی به دو دسته‌ی حرفه ای و آماتور تقسیم می‌کند، اما همان‌گونه که کوهن گفته است، بزهکاری پسران غیر سودجویانه است، اینان به دلیل احتیاج و مشوق‌های مالی سرقت نمی‌کنند، بلکه عمدتاً به علت سرگرمی دست به این‌کار می‌زنند؛ بنابر این باید در تعریف خرابکاری به خصوصیات پیچیده‌ی آن توجه کرد. به طور کلی خرابکاری نه تنها به عنوان یک رفتار بزهکارانه ، بلکه به مثابه‌ی یک معضل یا مسأله اجتماعی در بسیاری از جوامع مطرح است. بدین سان خرابکاری یا وندالیسم که بیش‌تر به قشر جوان و نوجوان بر می گردد، از مسائل

۱- Shoemaker
۲- Buck

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

مهم اجتماعی است. این مسأله از آن رو اهمیت می‌یابد که گفته شود، خرابکاری هم خسارات بعضاً هنگفتی به بودجه عمومی می رساند و هم در برخی از موارد زندگی اجتماعی و روزمره‌ی انسان‌ها، حتی خود خرابکاران را دچار اختلال می‌کند. بنابراین پژوهش در این زمینه می‌تواند کاهش آسیب اجتماعی را به دنبال داشته باشد.

تا کنون نظریه‌های مختلفی سعی در تبیین رفتار خرابکارانه داشته‌اند و تقریباً عنصر مشترک در میان تمام این نظریات تأکید بر خانواده به عنوان محمل نخستین جامعه پذیری نوجوانان بوده است. مسأله اصلی این پژوهش یافتن زمینه‌هایی در وضعیت عملکرد خانوادگی است که به‌طور مستقیم و غیر مستقیم در بروز رفتار خرابکارانه مؤثر هستند.

۲- مبانی نظری

در بررسی مبانی نظری وندالیسم از دو رویکرد روانشناسی اجتماعی و رویکرد جامعه شناسی استفاده شده است.

۲-۱- رویکرد روانشناسی اجتماعی

در این رویکرد به دو نظریه‌ی کنترل اجتماعی و فرصت افتراقی توجه شده است.

۲-۱-۱- نظریه‌ی «کنترل اجتماعی[۱]»

نظریه‌ی کنترل اجتماعی، تاریخی طولانی دارد و این عقیده که ارتکاب رفتار منحرفانه توسط جوانان به علت فقدان کنترل اجتماعی است برای مدتی قابل قبول بوده است. کنترل عبارت است از توان اعمال قدرت، هدایت یا بازداشتن اعمال دیگران. کنترل در موارد مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، قضایی و... دارای کاربرد است.

«نای[۲]» (۱۹۸۵)؛ «هرشی[۳]» (۱۹۶۹)؛ «الیوت[۴]» (۱۹۸۸) بر سازمان‌های کنترل اجتماعی مانند خانواده و مدرسه تمرکز کردند و بر این باورند که جوانان به علت فقدان یا تضعیف نیروهای کنترل اجتماعی مرتکب اعمال بزهکارانه می‌شوند.

---

۱ - Social Control
۲ - Nye
۳ - Hirschi
۴ - Elliot

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

به عبارت دیگر آن‌ها معتقدند که هنگامی که کنترل اجتماعی به اندازه‌ی کافی قوی باشد از وقوع کجروی جلوگیری می شود اما زمانی که کنترل‌های داخلی و خارجی ضعیف باشد یا این‌که از میان رفته باشد رفتار کجروانه خود را نشان می‌دهد. آن‌ها در مورد این تعلقات فرد به سازمان‌های اجتماعی از جمله خانواده و مدرسه تمرکز کردند و بر این باورند که جوانان به علت فقدان یا تضعیف نیروهای کنترل اجتماعی مرتکب اعمال بزهکارانه می شوند و معتقدند چنین تعلقاتی معمولاً به وسیله‌ی کنش متقابل میان فرزندان و والدین و میزان و کیفیت این کنش و هم‌چنین کنش متقابل میان دانش آموزان و معلمان سنجیده می‌شود.

۲-۱-۲- نظریه‌ی فرصت افتراقی «ادوین ساترلند[۱]»

ادوین اچ. ساترلند در سال ۱۹۳۹ برای نخستین بار نظریه‌ی «همنشینی افتراقی» را مطرح ساخت. بنابراین نظریه، نزدیکان و هم‌سالانی که بزهکار باشند تأثیر زیادی بر تشکیل و تقویت نگرش بزهکاری می‌گذارند و فرد را به سوی بزهکاری سوق می‌دهند. به عبارت دیگر ساترلند معتقد است که رفتار انحرافی از طریق داشتن روابط اجتماعی با انواع خاصی از مردم آموخته می‌شود. بنابراین برای این‌که فردی بزهکار شود ابتدا باید بیاموزد که چگونه می‌توان مرتکب انحراف شد و تعریف‌هایی را فراگیرد که توسل به رفتارهای کجروانه را نوعی ارزش و نیاز عمومی اعضای جامعه محسوب کند. وی این تعاریف را در فرایند همنشینی با بزهکاران فرا می‌گیرد. علاوه بر این ساترلند معتقد است که غالب رفتار تبهکارانه در درون گروههای نخستین به ویژه گروههای همآلان فراگرفته می‌شود و تأثیر گروه‌های همآلان در دروه‌ی بلوغ به اوج خود می‌رسد. به تعبیر دیگر ساترلند تحقق کجروی را مستلزم جامعه پذیر شدن در نظامی از ارزش‌ها می‌داند که او را تشویق به نقض هنجارهای جامعه می‌کند. بنابراین روش‌های خنثی سازی فرد و بی اعتنا ساختن او نسبت به قوانین و معتقدات سنتی جوامع که با شنیدن مطالبی بر ضد قوانین و مشاهده‌ی مکرّر بزهکاری همراه است و نیز تحت تأثیر توجیه بزهکاران درباره‌ی بزهکاری قرار گرفتن و پذیرفتن مطالبی همانند «کارهایی که مردم بزه می‌دانند به کسی آسیب نمی‌رساند» و «نیروهای انتظامی به همه بد گمانند» راه را برای برای بزهکاری کسانی که با این قبیل بزهکاران پیوند اجتماعی می‌یابند هموار می‌کند.

---

[۱] - Sutherland

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

رویکرد جامعه شناختی

در رویکرد جامعه شناختی نظریه‌ی بی سازمانی اجتماعی و آنومی مرتن و دورکیم بررسی می شود.

نظریه‌ی بی سازمانی اجتماعی

از نیمه‌ی دوم قرن نوزدهم تا میانه‌ی قرن بیستم، توسعه‌ی نظری مفهوم آنومی و بی سازمانی اجتماعی به وسیله‌ی دورکیم، مرتن، پارک و برجس و مفهوم از خودبیگانگی به وسیله‌ی مارکس به مطالعات اصالت محیط اروپایی و امریکایی جرم‌شناسی و بزهکاری کمک کرد. این مطالعات یک هم‌بستگی معنادار میان رفتار انحرافی و عواملی چون سن، جنس، تراکم جمعیت، مذهب (دورکیم)، شرایط کار و فقر و رشد جمعیت و شهرنشینی پیدا کردند. این نظریه‌پردازان، نظریات مختلفی ارائه دادند که بر توسعه‌ی نظریات جامعه شناختی انحرافات تأثیر به‌سزایی داشت.

معروف‌ترین تعریفی که از بی سازمانی اجتماعی شده، تعریفی است که «توماس و زنانیکی» حدود سال ۱۹۱۰ عنوان کرده اند. به اعتقاد آنان بی سازمانی عبارت است از ضعف هنجارها در انتظارات بر نقش‌ها و رفتارهای افراد اجتماع. این تعریف در واقع مشابه نظریه‌ی دورکیم است که اعتقاد دارد هر گاه نظارتی که جامعه بر رفتارها و هنجارها دارد ضعیف یا حذف شود حالت آنومی به وجود خواهد آمد.

مدل مک‌مستر[۱] درباره‌ی کارکرد خانواده

این مدل تکامل یافته‌ای است که از یک مدل انتشار نیافته به‌نام طرح طبقات خانوادگی که برای نخستین بار در سال ۱۹۷۲ مطرح شد. این مدل، راه مفیدی برای بررسی خانواده‌ها ارائه داده است و بر رویکرد نظامدار استوار است. این رویکرد ٦ جنبه‌ی کارکرد خانواده را مدّ نظر قرار می‌دهد: ۱- حل مسأله ۲- ارتباط ۳- نقش‌ها ٤- پاسخ‌گویی عاطفی ۵- مشارکت عاطفی ٦- کنترل رفتار. با توجه به این‌که فرضیات تحقیق از این مدل أخذ شده است؛ لذا به تشریح کامل ابعاد این مدل ارزیابی عملکرد خانواده می‌پردازیم:

۱ - Mc Master

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

۱- **حل مشکل**[۱]: این بعد مربوط می‌شود به توانایی خانواده در حل مشکلات تا حدّی که بتواند کارایی مؤثری داشته باشد. دو نوع مشکل در این سازه مشخص می‌شود؛ ابزاری که مربوط به مسائل عملی و روزمره‌ی زندگی مانند تهیه‌ی غذا، مسکن، پوشاک و تأمین بودجه‌ی خانواده در حدّ کفایت است و عاطفی که مربوط به احساسات است، برای مثال: خشونت یا عدم اعتماد میان اعضای خانواده است. حل مشکل شامل هفت مرحله است:

۱- شناسایی مشکل ۲- مشکل را به اطلاع منابع یا افراد ذیربط رساندن ۳- چاره‌اندیشی برای چند راه حل ٤- تصمیم در مورد یک راه حل عملی ۵- اجرا و عمل کردن به تصمیم ٦- کنترل اجرایی ۷- ارزشیابی میزان موفقیت راه‌حل به‌کار گرفته شده. هرگاه هر هفت مرحله خوب پیش برود، مشکل به مؤثرترین شکل حل می‌شود و هر گاه خانواده در شناسایی و تشخیص مشکل خود درمانده شود در حل مشکلات ناتوان خواهد بود.

۲- ارتباط[۲]

این بعد مربوط به توانایی خانواده در تبادل اطلاعات است. مؤلفان مدل مک مستر بیش‌تر ارتباط کلامی را مد نظر قرار می‌دهند که معمولاً می‌تواند به‌صورت آشکار یا ناآشکار صریح یا غیر صریح باشد.

«مؤثرترین شکل ارتباط، نوع آشکار و صریح آن است و کم مؤثرترین آن‌ها ارتباط نقاب‌دار و غیر صریح است. زیرا پیام‌های ناآشکار و غیر صریح به دلیل ابهام، دو گانگی، تعارض و پوشیده بودنشان، مخاطبان را سر در گم و مضطرب می‌سازند و در چنین شرایطی احتمال بد فهمی و یا حتی سوء استفاده‌ی شخصی واسطه وجود دارد» (نوروزی، ٦۷:۱۳۷۷).ارتباط مؤثر یکی از مهم‌ترین ملزومات یک رابطه‌ی صمیمانه است. ارتباط در خانواده از الگوهای خاصی تبعیت می‌کند.

۳- نقش‌ها[۳]

«نقش‌ها به الگوهای تکراری رفتار افراد خانواده اطلاق می‌شود؛ الگوهایی که اعضا توسط آن کارکردهای خانواده را محقق می‌سازند. به عبارت دیگر، به رفتارهای توصیه شده و تکراری موجود در مجموعه‌ای از فعالیت‌های دو جانبه با سایر اعضای خانواده گفته می‌شود. ادای وظایف

---

۱ - Problem Solving
۲ - Communication
۳ - Roles

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

مستلزم تخصیص نقش مناسب به افراد می‌باشد تا اعضای خانواده امور خواسته شده را طبق نقش-های تفویض شده انجام دهند» (بارکر،۱۳۷۵:۱۰۰).

نقش‌ها موقعی به مؤثرترین شکل تحقق می‌یابند که در برگیرنده‌ی تمام کارکردهای ضروری خانواده باشند و به‌طور عادلانه نیز میان اعضا تقسیم شوند و هم‌چنین در خصوص انجام وظایف اعضا پیگیری مستمر انجام گیرد.

« نقش‌ها زمانی کمترین اثر را دارند که تقسیم آن‌ها و مؤاخذه درباره‌ی نحوه‌ی انجام آن‌ها به شدّت قابل مصالحه و قابل اغماض باشند» (بهاری،۱۳۷۹:۳٦).

٤- پاسخ‌گویی عاطفی[۱]

در این بعد، چگونگی واکنش عاطفی خانواده در روابطش مورد مطالعه قرار می‌گیرد و این‌که آیا خانواده توانایی ابراز عواطف مختلف را دارد یا خیر؟ آیا واکنش‌های عاطفی‌اش متناسب با موقعیت هم به لحاظ کمّی و هم کیفی است؟ در مدل مک مستر دو نوع واکنش عاطفی عمده شناسایی شده است:

۱- احساسات آسایش: که شامل واکنش‌های مثبتی مانند عشق، مهربانی، شادی و امثال آن است.

۲- احساسات اضطراری: که شامل عواطفی مانند ترس، اضطراب، خشم و مانند آن است.

«کارایی عاطفی در این بُعد شامل توانایی خانواده در ابراز دامنه‌ی وسیعی از احساسات متناسب با موقعیت است» (همان: ۳۷).

٥- مشارکت عاطفی[۲]

«در این بعد به تشریح نوع مشارکت و درگیر بودن اعضای خانواده با یک‌دیگر به لحاظ عاطفی پرداخته می‌شود. این بعد به درجه‌ی کیفیت علاقه و نگرانی اعضای خانواده نسبت به هم مربوط است» (بارکر، ۳۸ -٤۰:۱۳۷٥).

خانواده مسئوولیت تأمین نیازهای عاطفی اعضایش را به عهده دارد و این مسئوولیت زمانی کاهش می‌یابد که اعضا به آن درجه از بلوغ و مرحله‌ی رشد برسند که برخی از نیازهایشان توسط افراد خارج از خانواده برطرف شودد. این پدیده معمولاً هنگام بلوغ فرزندان واقع می‌شود. در مدل مک مستر ٦ نوع مشارکت عاطفی در نظر گرفته شده است:

---

۱ - Affective Responsiveness
۲ - Affective Participation

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

۱- فقدان مشارکت: به گونه‌ای که اعضای خانواده زیر یک سقف اما مانند بی‌گانه با یکدیگر زندگی می‌کنند و نیازهای عاطفی آن‌ها معمولاً ارضا نشده است. در چنین فضایی، افراد خانواده غالباً تنها و ناخشنود هستند.

۲- مشارکت عاری از عاطفه: به نظر می‌رسد در چنین خانواده‌هایی، مشارکت اعضا با یک‌دیگر بیش‌تر بر انجام وظیفه (ادای دین)، نیاز به مهار یک‌دیگر و یا صرفاً به دلیل کنجکاوی است.

۳- مشارکت همدلانه: این نوع مشارکت بر اساس درک واقعی اعضا از نیازهای یک‌دیگر صورت می‌گیرد و به پاسخ‌هایی می‌انجامد که این نیازها را بر آورده می‌کند.

٤- مشارکت ناشی از خود شیفتگی: در چنین خانواده‌هایی مشارکت اعضا به منظور ارضا احساسات خود- ارزشی است و در واقع به‌دلیل توجه و علاقه به یک‌دیگر نیست.

۵- مشارکت هم‌زیستانه (انگل وار): در این قبیل خانواده‌ها، روابط جداً بیمار گونه است؛ اعضا فقط برای استفاده از یک‌دیگر با هم زندگی می‌کنند.

٦- مشارکت بیش از حد: اعضای خانواده به بهانه‌ی مشارکت به حریم یک‌دیگر تجاوز می‌کنند و در امور هم مداخله‌ی بیش از اندازه دارند. در این بعد مشارکت هم‌دلانه به عنوان مؤثرترین و مشارکت هم‌زیستانه به عنوان کم اثرترین نوع قلمداد گردیده‌اند.

٦- مهار رفتار: این بعد به قواعدی که خانواده بر اساس آن‌ها گذران امور می‌کند، مربوط است. هم‌چنین شامل میزان تأثیری است که اعضای خانواده بر یک‌دیگر دارند. خانواده‌ها برای بقا و سازگاری نیاز به شیوه‌هایی دارند که با آن رفتار اعضای خود را مهار کنند.

چارچوب نظری

در مبحث چارچوب تئوریکی تحقیق و مبانی نظری از نظریه‌های مختلف کنترل اجتماعی و مدل ارزیابی عملکرد خانواده مک مستر نام برده شد و چارچوب اصلی تحقیق که نظریه‌ی کنترل اجتماعی خانواده و مدل ارزیابی عملکرد خانواده مک‌مستر بود شرح داده شد. از آن‌جایی که متغیّر مستقل در این عملکرد خانواده و هم‌چنین با توجه به این‌که فرضیات این تحقیق بر گرفته از مدل مک مستر است چهارچوب تئوریکی همان مدل ارزیابی عملکرد خانواده‌ی مک‌مستر است که مربوط به ویژگی‌های منظومه‌ی خانواده و بر خوردهای سیستمی و تبادلی اعضای خانواده است و برای بررسی ارتباط وضعیت عملکردی خانواده با میزان بروز رفتارهای وندالیستی در دانش آموزان مناسب است. در مدل مک‌مستر عملکرد کلی خانوده شامل شش بعد: نقش‌ها، حل مشکل، مهار

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

رفتار، ارتباط، پاسخ‌گویی عاطفی و مشارکت عاطفی است و در نسخه‌ی هنجاریابی شده آن شامل ٤٥ پرسش تنها ابعاد نقش های خانوادگی، حل مشکل و ابراز عواطف انتخاب شده‌اند.

فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی: میان عملکرد کلی خانواده و رفتارهای وندالیستی دانش آموزان ارتباط وجود دارد.

- **میان تقسیم نقش‌ها در میان اعضای خانواده و رفتارهای وندالیستی دانش آموزان ارتباط وجود دارد.**
- **میان حل مشکل اعضای خانواده و رفتارهای وندالیستی دانش آموزان ارتباط وجود دارد.**
- **میان ابراز عواطف اعضای خانواده و رفتارهای وندالیستی دانش آموزان ارتباط وجود دارد.**

۳- روش شناسی

۳-۱- روش پژوهش

این پژوهش از روش پیمایش استفاده می‌کند . تحقیق پیمایش یکی از روش گردآوری، تنظیم و تحلیل داده‌هاست. داده‌های مربوط را می‌توان از طریق فنون متعددی گرد آوری کرد و در بسیاری از مطالعات چه بسا استفاده از چند روش تحقیق مختلف مناسب باشد.

۳-۲- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

کلیه‌ی دانش آموزان دختر و پسر مقاطع اول، دوم و سوم دبیرستان در شهر جوانرود استان کرمانشاه جمعیت آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند که بر اساس آمار موجود این افراد در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ ، ۵۵۸۰ نفر بوده است (معاونت آموزشی آموزش و پرورش جوانرود، ۱۳۸۸)، برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد. بدین صورت که بر اساس مقادیر به‌دست آمده d و s و نیز حجم جمعیت دانش آموزان (۵۵۸۰ نفر) اگر خواسته باشیم ضریب اطمینان ۹۵ درصدی را در تحقیق رعایت کنیم تعداد اشتباه استاندارد لازم برای رسیدن به چنین ضریب اطمینانی t =۱/۹٦ است. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۵۷ نفر به‌دست آمده است.

$$n = \frac{Nt^2.p(p-1)}{Nd^2 + t^2 p(p-1)} = \frac{5580\ (1/96)^2.0/5(0/5)}{5580\ (\%5)^2 + (1/96)^2.0/5(0/5)} = 357$$

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

روش نمونه‌گیری در این تحقیق خوشه‌ای چند مرحله ای است. به این صورت که ساختار جغرافیایی شهر جوانرود به سه بخش شمالی، مرکزی و جنوبی تقسیم و در هر کدام از این بخش‌ها، از میان دبیرستان‌های دخترانه و پسرانه از هر کدام یک دبیرستان انتخاب شده است. در ادامه با استفاده از روش تصادفی ساده دانش آموزان نمونه انتخاب و پرسش‌نامه ها تکمیل شده است.

٤- یافته‌ها

٤-١- نتایج توصیفی

٥٢/٤ درصد از دانش آموزان مورد بررسی پسر و ٤٧/٦ درصد جمعیت مورد بررسی را دانش‌آموزان دختر تشکیل داده‌اند. میانگین سن پاسخ‌گویان ١٢ تا ١٧ سال و میانه‌ی آن ١٦ سال است. بر طبق جدول فوق، ٢٦/٦ درصد پاسخ‌گویان در گروه ١٦سال، ٣٥/٩ درصد در گروه ١٧ سال و ٣٧/٥ درصد در گروه ١٨ سال قرار دارند.

٢٤/٩ درصد از پاسخ‌گویان از لحاظ پایگاه اقتصادی اجتماعی در سطح پایین قرار داشته‌اند، ٥٢/١ درصد متوسط و تنها ٢٣/٠ درصد در سطح پایگاه اقتصادی اجتماعی بالا بوده‌اند. نتایج بیان‌کننده‌ی توزیع تقریباً نرمال در پایگاه اقتصادی اجتماعی دانش آموزان است. ٧/٠ درصد از دانش آموزان از لحاظ میزان خرابکاری در گروه دانش آموزان غیروندال قرار گرفته‌اند. ١٤/٠ درصد وندال خفیف، ٤٥/٤ درصد وندال بالقوّه، ٢٠/٧ درصد وندال و ١٢/٩ درصد وندال شدید بوده‌اند. در متغیر ایفای نقش‌های خانوادگی ٢٢/٧ درصد از دانش آموزان در سطح پایین قرار داشته‌اند. ٥١/٣ درصد متوسط و ٢٦/١ درصد در سطح بالای ایفای نقش‌های خانوادگی بوده‌اند. در متغیّر حل مشکل در خانواده ١٩/٦ درصد از دانش آموزان در سطح پایین قرار داشته‌اند. ٥٦/٦ درصد متوسط و ٢٣/٨ درصد در سطح بالای حل مشکل در خانواده بوده‌اند. در متغیّر ابراز عواطف در خانواده ١٤/٠ درصد از پاسخ‌گویان در سطح پایین قرار داشته‌اند. ٥٤/٦ درصد متوسط و ٣١/٤ درصد دانش آموزان مورد بررسی در سطح بالای ابراز عواطف در خانواده بوده‌اند.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

٤-٢- نتایج تحلیلی

٤-٢-١- بررسی فرضیات تحقیق

جدول شماره‌ی یک- آزمون معنی داری رابطه میان متغیّرهای مستقل با میزان خرابکاری دانش آموزان

متغیّرهای مستقل	R Pearson	sig
عملکرد کلی خانواده	-٠/٢٥٤	٠/٠٠٠
میزان ایفای نقش‌های خانوادگی	-٠/١٧٦	٠/٠٠١
میزان توانایی حل مشکل	٠/٤٣٦	٠/٠٠٠
میزان ابراز عواطف	-٠/٢٢٧	٠/٠٠٠
متغیّر وابسته: میزان خرابکاری دانش آموزان		

بر اساس نتایج به دست آمده در مورد فرضیات تحقیق می توان به صورت زیر قضاوت کرد:

میان میزان ایفای نقش‌های خانوادگی در میان اعضاو رفتارهای وندالیستی دانش آموزان رابطه وجود دارد(Sig=٠/٠٠١ R Pearson=-٠/١٧٦)

میان میزان توانایی حل مشکل اعضا در خانواده و رفتارهای وندالیستی دانش آموزان رابطه وجود دارد (Sig=٠/٠٠٠ R Pearson=-٠/٤٣٦)

میان میزان ابراز عواطف و رفتارهای وندالیستی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد (Sig=٠/٠٠٠ R Pearson=-٠/٢٢٧)

٤-٢-٢- تحلیل رگرسیون چند متغیّری

بر اساس آزمون رگرسیون چند متغیّره و مطابق با جدول شماره‌ی دو در تبیین میزان وندالیسم دانش آموزان از روی مجموع متغیّرهای موجود در فرضیات، ملاحظه می‌شود که ضریب هم‌بستگی چند گانه برابر R = ٠/٦٤٣ و ضریب تعیین R^2 =٠/٤١٤ و ضریب تعیین خالص ٠/٤٠٥ به‌دست آمده است. یعنی از روی متغیرهای مستقل واقع در مدل می‌توان تا حدود ٤٠ درصد از تغییرات متغیّر وابسته‌ی وندالیسم (خرابکاری) دانش آموزان را پیش‌بینی کرد.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

جدول شماره‌ی دو- آماره‌های رگرسیون چند متغیره

شاخص‌های آماری / مدل ۱	ضریب هم‌بستگی چند گانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین خالص
مقادیر	۰/٦٤٣	۰/٤١٤	۰/٤۰٥

بر طبق ضرایب بتای استاندارد شده‌ی متغیّرهای مستقل، ملاحظه می‌شود که میزان حل مشکل در خانواده دانش آموزان با بتای ۰/۷۳۷-، میزان ابراز عواطف در خانواده با بتای ۰/٦۹۲- و میزان ایفای نقش های خانوادگی با بتای ۰/۰٦۹ به ترتیب بیش‌ترین سهم را در تبیین متغیّر وابسته‌ی رفتارهای خرابکارانه‌ی دانش آموزان دارند که ارتباط متغیّرهای مستقل و وابسته نیز طبق تحلیل واریانس معادله‌ی رگرسیونی خطی است (F= ٤۹/٥۲، p=۰/۰۰۰).

مدل رگرسیونی در معادله‌ی زیر و براساس ضرایب بتای استاندارد شده‌ی مدل رفتارهای خرابکارانه برازش شده است.

(نقش‌های خانوادگی) ۰/۰٦۹- (مقدار ثابت: ٤/۰٦۹) = رفتارهای خرابکارانه‌ی دانش آموزان

(میزان ابراز عواطف)۰/٦۹۲- (میزان حل مشکل) ۰/۷۳۷-

جدول شماره‌ی سه- ضرایب بتاهای متغیّرهای مستقل مؤثر بر میزان خرابکاری دانش آموزان

متغیّرها	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	مقدار t	Sig.
	B	Std.Error	Beta		
مقدار ثابت	٤/۰٦۹	۰/۱٥۷		۲٥/۹۷٤	۰/۰۰۰
ایفای نقش‌های خانوادگی	۰/۱۰٤	۰/۱۲٥	-۰/۰٦۹	-۰/۸۳۰	۰/۰٤۹
حل مشکل	-۱/۱۷۹	۰/۱۰۷	-۰/۷۳۷	-۱۱/۰٥۸	۰/۰۰۰
ابراز عواطف	-۱/۰٥۳	۰/۱۰۳	-۰/٦۹۲	-۱۰/۲٤٦	۰/۰۰۰
متغیّر وابسته: میزان رفتارهای وندالیستی(خرابکارانه) دانش آموزان دبیرستانی					

٥- نتیجه گیری

تحقیق حاضر شامل یک فرضیه‌ی اصلی، سه فرضیه‌ی فرعی و دو فرضیه‌ی مربوط به متغیّرهای زمینه ای فردی و خانوادگی بود که به‌جز ارتباط پایگاه اقتصادی اجتماعی، تمامی فرضیات تأیید شد. میچل استوود (۲۰۰۱) عنوان می‌کند که میان عملکرد خانواده و شدّت بزهکاری نوجوانان رابطه وجود دارد. نتایج حاصل از این پژوهش نیز مؤیّد این مطلب است. در

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

واقع هر چه سطح عملکرد خانواده پایین باشد، احتمال بروز رفتارهای وندالیستی در نوجوانان بیش‌تر می شود و این موضوع را باید مدّ نظر قرا رداد که عملکرد خانواده به عنوان یک عامل پیش بینی کننده‌ی مهم برای بروز رفتارهای خرابکارانه است.

نقش‌های خانوادگی زمانی به مؤثرترین شکل تحقق می یابد که در برگیرنده‌ی تمام کارکردهای ضروری خانواده باشند و به‌طور عادلانه میان اعضا تقسیم شود و هم‌چنین درباره‌ی انجام وظایف اعضا پی گیری مستمری انجام گیرد. در خانواده های نوجوانان خرابکار به خاطر از هم گسیختگی و غفلت خانوادگی تخصیص نقش‌ها در خانواده به درستی صورت نمی گیرد. والدین دچار غفلت می‌شوند و به مسائل تربیتی، تحصیلی ، اقتصادی و تفریحی کودکان و نوجوانان اهمیت نمی‌دهند و آن‌ها را به حال خود رها می‌کنند و فرزندان بیش‌تر به اجتماع و گروه‌های همسالان روی می‌آورند و نظارت والدین برروی آن‌ها کم می‌شود.

عموماً مرزها در خانواده های نوجوانان خرابکار شرایط مناسبی ندارد، چنین خانواده هایی احتمالاً اعضایشان را به سمت رفتارهای مخرّب و پرخاشگرانه پنهانی سوق می‌دهد و مبارزه برای کسب قدرت در خانواده شدت می‌گیرد. در خانواده‌های نوجوانان غیرخرابکار نقش‌ها شرایط مطلوب‌تری دارند. چون نقش‌های خانوادگی شامل: نقش‌ها و وظایف اعضای خانواده ، چگونگی تقسیم وظایف میان اعضا، قدرت برنامه ریزی برای ادای وظایف، تبیین نقش‌ها و مرزها برای اعضا و وضع مقررات برای برقراری نظم در خانواده‌های نوجوانان خرابکار نسبت به نوجوانان غیرخرابکار در سطح پایین‌تر است. این امر تأثیر زیادی در ایجاد رفتار بزهکارانه‌ی آنان داشته است. در واقع این موضوعات باعث شده اند که خانواده‌های نوجوانان غیر خرابکار محیطی امن برای آن‌ها باشد و نوجوانان با پناه بردن به آن از گزند آسیب‌ها دور باشند. ضعف در اجرای نقش‌های خانوادگی یکی از زمینه‌های اصلی بروز اختلالات رفتاری به‌ویژه خرابکاری در نوجوانان است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

منابع و مأخذ

۱. اعزازی، شهلا (۱۳۸۰) **جامعه شناسی خانواده با تأکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر**، تهران: انتشارات روشنگران.

۲. بارکر، فیلیپ (۱۳۷۵) **خانواده درمانی پایه**، ترجمه‌ی محسن دهقان و زهره دهقان، تهران: انتشارات رشد، چاپ اول.

۳. جوادی، سید محمد حسین(۱۳۸۳) **مقایسه عملکردخانواده نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار**».پایان نامه کارشناسی ارشد مددکاری اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی

٤. جی گود، ویلیام (۱۳۷۲) **خانواده و جامعه**، ترجمه‌ی ویدا ناصحی، تهران: انتشارات بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

۵. رمضانی، محمد(۱۳۸۸) **بررسی عوامل مؤثر بر خرابکاری دانش آموزان**، طرح پژوهشی، سازمان ملی جوانان.

٦. سلیمی، علی و داوری، محمد (۱۳۸۰) **جامعه شناسی کجروی**، قم: حوزه و دانشگاه.

۷. شهبازی، فرشاد(۱۳۸۷) **فضای اجتماعی و عملکرد خانواده**، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد مددکاری اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.

۸. گروئرز، چارلز. (۱۳۷۸) **جامعه شناسی مرتون**، ترجمه‌ی زهره کسایی، تهران: علامه.

۹. گلادینگ، ساموئل(۱۳۸۲) **خانواده درمانی، تاریخچه، نظریه و کاربرد**، ترجمه‌ی فرشاد بهاری و همکاران، تهران: انتشارات تزکیه، چاپ اول.

۱۰. محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۰) **بیگانگی**، نامه‌ی علوم اجتماعی، شماره‌ی دو.

۱۱. محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳) **وندالیسم**، تهران: انتشارت آن.

۱۲. مینو چین، سالوادور (۱۳۷۵) **خانواده و خانواده درمانی**، ترجمه‌ی باقر ثنایی، تهران: انتشارات امیر کبیر، چاپ دوم.

۱۳. نجاریان، فریده (۱۳۷٤) **عوامل مؤثر بر کارایی خانواده، بررسی ویژگی‌های روان سنجی مقیاس سنجش خانواده(FAD)**، پایان نامه‌ی کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.

۱٤. نوروزی، مجید (۱۳۷۷)، **تأثیر کارایی خانواده در ابتلا به اختلال روانی نوجوانان گروه سنی ۱۵ تا ۱۸ ساله شهر تهران**، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.

۱۵. Ball,J(۲۰۰۵).«**The moderating effects of family structure on Juvenile vandalism**». Ph.D Dissertation. Georgia state University.

۱٦. Hirschi,T.(۱۹٦۹) «**Causes of Delinquency**».Berkely.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

١٧. McCorry ,T(٢٠٠٥)«**Parental control gender and vandalism**». Ph.D Dissertation. State university of NEW York.
١٨. Mukash,C(٢٠٠٦). «**Family structure and vandalism**». Ph.D Dissertation. The American University.
١٩. Pope,F(١٩٨٨).«**The Family Delinquency and Addiction**».University of Wisconsin.Sage

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

This document was created with Win2PDF available at http://www.win2pdf.com.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]